

Ministrstvo za javno upravo

Tržaška cesta 21
1000 Ljubljana

Ministrstvo za pravosodje

Župančičeva ulica 3
1000 Ljubljana

Vlada Republike Slovenije

Gregorčičeva 20, 25
1000 Ljubljana

v Ljubljani, 29. septembra 2020

Spoštovani,

v Društvu novinarjev Slovenije smo šokirani nad novo prakso, ki jo tožilstva in sodišča, kot kaže, vzpostavljata v zvezi z zahtevami novinarjev po odgovorih na novinarska vprašanja v skladu z 45. členom Zakona o medijih (ZMed), ki opredeljuje dostop do informacij za medije in zahtevami po dostopu do informacij javnega značaja v skladu z Zakonom o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ). Praksa se vzpostavlja na podlagi sklicevanja na domnevno »prelomno sodbo« Vrhovnega sodišča RS X Ips 4/2020, v kateri je sodišče, v konkretnem primeru, odločilo:

»Pri dostopu do informacij imajo posebna določila področne (procesne) zakonodaje glede možnosti oseb za vpogled v spise sodišč in drugih pristojnih organov značaj specialne ureditve (lex specialis) glede na določbe ZDIJZ. To se nanaša tudi na kazenski pregon in informacije, ki se nahajajo v tožilskih oziroma sodnih spisih v (pred)kazenskih zadevah. ZDIJZ se lahko kot splošnejši predpis uporablja le v tistih primerih in v zvezi z dostopom do tistih informacij, do katerih dostop ni urejen z navedenimi specialnimi zakoni. V obravnavanem sporu to pomeni, da se ZDIJZ lahko uporabi le glede dostopa do tistih podatkov, ki so bili pridobljeni ali sestavljeni zaradi kazenskega pregona ali v zvezi z njim, ki se ne nahajajo v sodnih ali državnotožilskih spisih.«¹

---

¹ <http://www.sodisce.si/vsrs/odlocitve/2015081111437232/>

Obveščeni smo bili, da je tožilstvo na podlagi zgoraj navedene odločitve zavrnilo odgovor na vprašanje novinarke, ki jo je zanimalo, ali drži podatek, da je tožilstvo prejelo kazensko ovadbo zoper osebe na vidnih javnih funkcijah in če je torej ovadbe prejelo, za katero očitano kaznivo dejanje gre. Dosedanja praksa tožilstva je bila, da je odgovorilo, da lahko zaradi varovanja osebnih podatkov potrdijo le, ali postopek poteka ali ne. Sledil pa je šokanten odgovor tožilstva, in sicer:

»v zvezi z vašim novinarskim vprašanjem vas obveščam, da nam 1. odstavek 181. člena Zakona o državnem tožilstvu omogoča tovrstne podatke razkriti le v primeru izkazanega pravnega interesa. V omenjenem primeru se namreč ne moremo ravnati po Zakonu o dostopu do informacij javnega značaja (ZDIJZ), temveč smo zavezani k spoštovanju Zakona o državnem tožilstvu (ZDT-1) in Zakona o kazenskem postopku (ZKP), ki sta v tem primeru specialnejša. Poudarjamo, da slednje izhajajo iz prelomne sodbe Vrhovnega sodišča RS X lps 4/2020 z dne 27.5. 2020. Dejstvo, da je podatek objavil notranji minister na družbenem omrežju nas ne odvezuje, da to spoštujemo oziroma nam ne daje drugačne pravne podlage za posredovanje dokumenta oziroma informacij«.

Podoben scenarij se je ponovil nekaj dni pozneje, ko je odgovor zavrnilo tudi Okrajno sodišče v Ljubljani, od katerega je novinarka zahtevala pravnomočno sodbo iz leta 2014.

»V zvezi s spodnjo zahtevo vas obveščamo, da je glede na novo sodno prakso Vrhovnega sodišča Republike Slovenije s sodbo opr.št. X lps 4/2020 zavzeto stališče, da imajo pri presoji upravičenosti do dostopa do informacij javnega značaja posebna določila področne zakonodaje glede možnosti oseb za vpogled v spise sodišč značaj specialne ureditve glede na določbe ZDIJZ. To pomeni, da se prepisovanje listin iz prekrškovnega spisa presoja v skladu z določbo 102. člena Zakona o prekrških. Posledično to pomeni, da mora biti temu primerno vložena tudi vloga v skladu z določbami Zakona o prekrških v zvezi z Zakonom o splošnem upravnem postopku. Vaša zahteva za posredovanje sodbe, tako ne izpolnjuje formalnih pogojev, da bi jo lahko obravnavali (oblično ste jo vložili po določbah ZDIJZ). Šele takrat, ko bo vaša vloga vložena na pravi način, jo bomo presojali tudi vsebinsko, upoštevajoč zgoraj navedeno sodbo Vrhovnega sodišča Republike Slovenije.«

Navedeno pomeni, da javnost in novinarji niso več upravičeni do nobenih informacij, ki zadevajo predkazenski, kazenski ali sodni postopek, če za to ne morejo izkazati pravnega interesa po specialni zakonodaji. Še več, upravičeni niso niti do podatkov o pravnomočno zaključenih primerih, torej pravnomočnih sodbah, ki so jih sodišča izrekla v imenu ljudstva, torej javnosti.

V Društvu novinarjev Slovenije opozarjamo, da ZDIJZ zavezuje vse državne organe, torej tudi tožilstva in sodišča, kot informacije javnega značaja pa opredeljuje informacije, ki izvirajo iz delovnega področja zavezanca. Sodišča in tožilstva so ne glede na svojo avtonomnost in

samostojnost zavezana k posredovanju informacij javnega značaja, zato menimo, da pravosodna veja oblasti napačno razume javnost svojega dela in da gre za zlorabo sodbe, ki že sama po sebi pomeni odmik od dolgoletne dosedanje prakse in tudi že sprejetega stališča Vrhovnega sodišča RS, ki ga je to zavzelo v zvezi z vprašanjem, ali so procesni predpisi v odnosu do ZDIJZ specialni, če gre za dostop do informacij javnega značaja. Sodba je bila sprejeta v konkretnem primeru, v katerem je prosilka po ZDIJZ od Vrhovnega državnega tožilstva zahtevala podatke, ki se nanašajo nanjo, vendar je bila zavrnjena. Prosilka je imela pravni interes za vpogled v spise po specialni ureditvi, javnost in novinarji pa lahko informacije o poteku postopkov s področja pravosodja zahtevajo le na podlagi ZDIJZ in Zakona o medijih. Ob tem opozarjamo, da sta tožilstvo in sodišče v zgoraj opisanih primerih odločitev vrhovnega sodišča, ki se ne nanaša na dostop do informacij za novinarje po medijskem zakonu, uporabila za zavrnitev posredovanja odgovora na novinarsko vprašanje po ZMed-u. Sprašujemo se, kakšen vpliv naj bi omenjena sodba imela na dostop do informacij po zakonu o medijih. Poudarjamo, da sodba vrhovnega sodišča nikakor ne bi smela biti podlaga za vse te zaključke.

Sodba vrhovnega sodišča pa nima samo materialnopravnih posledic, ampak tudi procesne. Kadar tožilstvo ali sodišče zavrne zahtevo za vpogled oziroma dostop do dokumentov iz kazenskega ali sodnega spisa po procesnih zakonih, pritožba na Informacijskega pooblaščenca RS (IP) sploh ni mogoča, saj ne gre za postopek po ZDIJZ, zato zanj pooblaščenec ni pristojen in ni pritožbeni organ. V konkretni zadevi odloči pristojni tožilec oziroma sodnik brez pravnega pouka in brez pritožbenega postopka. Možna je sicer sprožitev spora na upravnem sodišču, vendar bi to tožbo skoraj gotovo zavrglo. Odločitev vrhovnega sodišča posledično pomeni, da sodišče prosilcem za informacije javnega značaja dejansko jemlje pravico do pritožbe.

Ob tem opozarjamo, da se zavračanje dostopa do informacij javnega značaja po ZDIJZ s sklicevanjem na omenjeno sodbo vrhovnega sodišča iz specialne zakonodaje s področja pravosodja, kot so Zakon o kazenskem postopku, Zakon o pravnem postopku in Zakon o prekrških, lahko razširi na vse procesne (po mnenju tožilstva »specialne predpise«), ki urejajo - ne le vpoglede v spise - pač pa tudi vsakršne informacije v zvezi s postopkom; takšni so na primer Zakon o zavarovalništvu, Zakon o trgu vrednostnih papirjev, Zakon o bančništvu, Zakon o Banki Slovenije. To so namreč institucije, ki so se že do sedaj upirale posredovanju informacij.

Tako javnost ne bi več imela vpogleda v katerekoli konkretne upravne akte, če za to prosilec ne bi izkazal pravnega interesa po procesni zakonodaji. S tem bi bile popolnoma izničene vse pridobitve na področju dostopa državljanov do zanje pomembnih javnih informacij in dokumentov, bistveno bi bil otežen nadzor nad zakonitostjo delovanja državnih organov in nadzor nad transparentno porabo javnega denarja. Vseh razlogov torej, zaradi katerih je bil zakon o dostopu do informacij javnega

značaja sploh sprejet. Ker so praktično vsi materialni predpisi vezani na nek procesni zakon, ki praviloma dostop do informacij in podatkov omejuje na stranke postopka, se sprašujemo, za katere primere bo po tolmačenju sodišča in tožilstva ZDIJZ sploh (še) uporaben (?).

Če se vrnemo na pravosodje in dostop do informacij o kazenskem postopku, je problematična že dosedanja praksa, ki se je uveljavila pred to tako imenovano prelomno sodbo ter je novinarjem in javnosti več ali manj odrekala vpogled v spise v kazenskem postopku, z izgovorom na izjeme, kot sta interes kazenskega postopka in izjema v 5.a členu ZDIJZ². Tako novinarji v nasprotju s praksami nekaterih drugih držav na primer zaradi varovanja interesa kazenskega postopka niso bili upravičeni do pravnomočnih obtožnic. V društvu novinarjev smo prepričani, da bi morale tožilstvo oblikovati jasne kriterije in vsebinsko utemeljiti v vsakem konkretnem primeru, zakaj je interes postopka ogrožen in zakaj je dostop do spisa zavrjen. Za primere, v katerih so obtoženi nosilci pomembnih javnih funkcij ali v katerih gre za porabo javnega denarja in podobne teme, ki so v izrazitem javnem interesu, bi moral prevladati interes javnosti nad ostalimi interesi. Tožilstvo bi se lahko odločilo tudi za delni dostop ali pa zakrilo podatke, ki bi lahko kompromitirali kazenski postopek, ne pa da zavrne dostop v celoti. Vemo, da lahko postopki v odmevnih primerih trajajo tudi pet in več let, zato ni upravičeno, da javnost čaka na pravnomočen razplet postopka. Poleg tega navadno v javnost kljub vsemu pridejo le deli dokumentov, ki so v interesu ene ali druge strani, zato lahko pride tudi do napačnih sklepov in napačnega obveščanja javnosti. Ali torej javnost nima pravice izvedeti, česa je pravnomočno obdolžen nekdo na pomembni javni funkciji, ki razpolaga z davkoplačevalskim denarjem, lahko povzroča okoljsko ali kakšno drugo javno škodo? Prepričani smo, da bi se lahko našlo ustrezno ravnotežje med obema interesoma.

Strinjamo pa se, da je to težja pot. Presojanje in tehtanje od primera do primera, kot tudi prikrivanje podatkov zaradi varovanja osebnih podatkov je zahtevno in zamudno delo. Najlažja pot

---

² 5.a člen

(izjeme v zvezi s postopki in varovanje tajnosti vira)

(1) Organ prosilcu zavrne dostop do zahtevane informacije ali njeno ponovno uporabo, če se zahteva nanaša na podatek, glede katerega je dostop v skladu z zakonom prepovedan ali omejen tudi strankam, udeležencem ali oškodovancem v sodnem, upravnem ali z zakonom določenem nadzornem postopku.

(2) Organ prosilcu zavrne dostop do zahtevane informacije ali njeno ponovno uporabo, če se zahteva nanaša na podatek, ki je pridobljen ali sestavljen zaradi nadzornega postopka, ki ga v skladu z zakonom vodi Banka Slovenije, organ, pristojen za nadzor trga vrednostnih papirjev ali zavarovalniški nadzor, ali drug nadzorni organ, specializiran za finančni nadzor, če je nadzorni postopek še v teku. Ko je postopek nadzora zaključen, organ lahko zavrne dostop ali njeno ponovno uporabo tudi, če bi razkritje zahtevane informacije povzročilo škodo drugi osebi ali če bi to resno ogrozilo izvajanje drugih zakonskih nalog nadzorne institucije, ki je vodila postopek.

(3) Organ prosilcu zavrne dostop do zahtevane informacije ali njeno ponovno uporabo, če se zahteva nanaša na podatek, glede katerega zakon določa varovanje tajnosti vira.

je v celoti zapreti dostop, s tem pa se izogniti tudi neprijetnim vprašanjem o poteku postopkov, morebitnih procesnih napakah, zamujenih rokih. Odnos Vrhovnega državnega tožilstva do transparentnosti lastnega delovanja kaže podatek, da ni prostovoljno izvršilo niti ene od odločb informacijske pooblaščenke, ampak je v vseh primerih sprožilo upravni spor. Pravosodna veja oblasti je očitno prepričana, kar dokazuje tudi zadnja sodba vrhovnega sodišča in sklicevanje nanjo s strani sodišč in tožilstev, da svojih postopkov in določitev ni dolžna dajati na ogled javnosti. Odveč je seveda ugotovitev, da se bo s tako prakso Republika Slovenija uvrstila med države, v katerih sta tako nadzor državljanov nad delom vseh treh vej oblasti kot informiranje javnosti s strani novinarjev sistemsko onemogočena.

Na posledice sprejete sodbe je v dopisu na obe resorni ministrstvi³, pristojni za dostop do informacij javnega značaja, opozorila tudi informacijska pooblaščenka. Pozvala je k iskanju sistemskih rešitev, ker meni, da je v demokratični družbi nadzor javnosti (preko medijev in civilne družbe) vitalnega pomena za zakonito delovanje vseh organov javnih oblasti, tudi pravosodnih organov. Ena od možnosti bi bila dopolnitev procesnih zakonov po zgledu rešitve v 4. odstavku 82. členu Zakona o splošnem upravnem postopku, ki določa »V skladu z zakonom, ki ureja dostop do informacij javnega značaja, lahko, ne glede na določbe tega zakona, vsakdo ustno ali pisno zahteva od organa, da mu omogoči dostop do informacij javnega značaja v posameznih upravnih zadevah«. Najprej bi se to lahko uredilo v Zakonu o kazenskem postopku, ki je v postopku noveliranja. Takšna rešitev bi sicer prinesla nove težave, saj bi se morali ustrezno dopolniti vsi procesni zakoni, kar je lahko zelo težavno. V društvu novinarjev vsekakor zagovarjamo rešitve, ki krepijo načelo široke transparentnosti državnih organov in vseh vej oblasti. Dejansko pa smo priča največjemu uporju zoper transparentnost prav pri pravosodnih organih, zato se bojimo, da bodo sodišča vedno našla načine za izogib tej dolžnosti, saj so na koncu ona tista, ki odločajo o uporabi zakonodaje. Druga rešitev, ki jo poznajo tudi druge evropske države, pa je, da se pravosodje izvzame iz ZDIJZ, ob tem pa se v specialni zakonodaji točno navede, kaj je javno in dostopno in kaj ne. Točno naj se opredeli tudi, pri posredovanju katerih javnih informacij morajo biti sodišča in tožilstva proaktivna. To je sicer pristanek na krnitev splošne veljavnosti ZDIJZ, vendar morda glede na dejanske razmere edina uporabna rešitev, ki bi onemogočila iskanje lukenj in zlorabe v interpretacijah.

Opozarjamo še na specifično položaja novinarjev v sodobnih demokratičnih družbah, katerih delo sloni na temeljnih ustavnih načelih; svobodi izražanja in na njej temelječi svobodi tiska. Ta pravica ima seveda še drugo plat - pravico do informiranosti javnosti, ki jo s svojim delom zagotavljajo

---

³ https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/priponbe/2020/odgovor_MP_sprememba_128_ZKP.pdf

ravno novinarji. Kratenje in oviranje dela novinarjev zato pomeni kratenje pravice javnosti do obveščenosti!

Pričakovanje, da bo moral novinar pri svojem delu, ko bo od organov zahteval konkretne informacije po ZMed-u ali dokumente po ZDIJZ, posebej izkazovati in utemeljevati pravni interes, je zato vsaj neutemeljeno. Tovrstne zahteve novinarjev so namreč pravno utemeljene že z njihovim poslanstvom v družbi ter v omenjenih določbah Ustave Republike Slovenije.

V Društvu novinarjev v kateri bodo sodelovali predstavniki novinarjev, Urada Informacijskega pooblaščenca, tožilstev in sodišč. Ta delovna skupina bi razjasnila dileme odnosa ZDIJZ do procesnih zakonov ter določila jasne kriterije za dostop do informacij v kazenskih in sodnih postopkih. Ponavljamo, da je praksa, ki se vzpostavlja, šokantna in nesprejemljiva ter ne more biti v interesu države, ki je kot namen zakona o dostopu do informacij javnega značaja zapisala: »Namen tega zakona je zagotoviti javnost in odprtost delovanja organov ter omogočiti uresničevanje pravice fizičnih in pravnih oseb, da pridobijo informacije javnega značaja. Za uresničitev namena tega zakona si morajo organi prizadevati, da dosežejo čim večjo obveščenost javnosti o svojem delovanju.«

Prosimo za odgovor na našo pobudo in opredelitev do izpostavljenega problema.

Lep pozdrav,

Petra Lesjak Tušek, predsednica Društva novinarjev Slovenije

